

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

3 septembrie 2015*

„Trimitere preliminară — Directiva 93/13/CEE — Articolul 2 litera (b) — Noțiunea «consumator» — Contract de credit încheiat de o persoană fizică ce exercită profesia de avocat — Rambursarea creditului garantată cu un imobil care aparține cabinetului de avocat al împrumutatului — Împrumutat care are cunoștințele necesare pentru a aprecia caracterul abuziv al unei clauze înainte de încheierea contractului”

În cauza C-110/14,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Judecătoria Oradea (România), prin decizia din 25 februarie 2014, primită de Curte la 7 martie 2014, în procedura

Horățiu Ovidiu Costea

împotriva

SC Volksbank România SA,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul L. Bay Larsen, președinte de cameră, doamna K. Jürimäe, domnii J. Malenovský și M. Safjan (raportor) și doamna A. Prechal, judecători,

avocat general: domnul P. Cruz Villalón,

grefier: doamna L. Carrasco Marco, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 28 ianuarie 2015,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru domnul Costea, de el însuși;
- pentru SC Volksbank România SA, de F. Marinău, avocat;
- pentru guvernul român, de R.-H. Radu, de R. I. Hațieganu și de A. Buzoianu, în calitate de agenți;
- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de M. Santoro, avvocato dello Stato;
- pentru guvernul olandez, de M. Bulterman și de M. Noort, în calitate de agenți;

* Limba de procedură: română.

— pentru Comisia Europeană, de L. Nicolae și de M. van Beek, în calitate de agenți,
după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 23 aprilie 2015,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Costea, pe de o parte, și SC Volksbank România SA (denumită în continuare „Volksbank”), pe de altă parte, în legătură cu o cerere de constatare a caracterului abuziv al unei clauze a unui contract de credit.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Al cincilea, al nouălea și al zecelea considerent ale Directivei 93/13 au următorul cuprins:

„întrucât, în general, consumatorii nu cunosc normele de drept care, în alte state membre, reglementează contractele pentru vânzarea de bunuri sau de servicii; întrucât această necunoaștere îi poate descuraja să încheie tranzacții directe pentru achiziționarea de bunuri sau de servicii în alt stat membru;

[...]

întrucât [...] persoanele care achiziționează bunuri și servicii ar trebui protejate împotriva abuzului de putere [comis] de către vânzător sau furnizor, mai ales împotriva contractelor de adeziune și împotriva excluderii abuzive a unor drepturi esențiale din contracte;

întrucât se poate obține o protecție mai eficace a consumatorului prin adoptarea unor norme de drept uniforme în ceea ce privește clauzele abuzive; întrucât aceste norme ar trebui să se aplice tuturor contractelor încheiate între vânzători sau furnizori și consumatori [...].”

- 4 Conform articolului 1 alineatul (1) din această directivă:

„Scopul prezentei directive este de apropiere a actelor cu putere de lege și actelor administrative ale statelor membre privind clauzele abuzive în contractele încheiate între un vânzător sau furnizor și un consumator.”

- 5 Articolul 2 din directiva menționată este formulat după cum urmează:

„În sensul prezentei directive:

[...]

(b) «consumator» înseamnă orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de prezenta directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale profesionale;

(c) «vânzător sau furnizor» înseamnă orice persoană fizică sau juridică ce, în cadrul contractelor reglementate de prezenta directivă, acționează în scopuri legate de activitatea sa profesională, publică sau privată.”

6 Articolul 6 alineatul (1) din aceeași directivă prevede:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor, în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «să angajeze părțile în aceiași termeni»], în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

Dreptul român

7 Articolul 2 din Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori, în versiunea în vigoare la data încheierii contractului de credit în discuție în litigiul principal, prevede, la alineatele (1) și (2), următoarele:

„(1) Prin *consumator* se înțelege orice persoană fizică sau grup de persoane fizice constituite în asociații, care, în temeiul unui contract care intră sub incidența prezentei legi, acționează în scopuri din afara activității sale comerciale, industriale sau de producție, artizanale ori liberale.

(2) Prin *comerciant* se înțelege orice persoană fizică sau juridică autorizată, care, în temeiul unui contract care intră sub incidența prezentei legi, acționează în cadrul activității sale comerciale, industriale sau de producție, artizanale ori liberale, precum și orice persoană care acționează în același scop în numele sau pe seama acesteia.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

8 Domnul Costea exercită profesia de avocat și, în această calitate, i se încredințează în special cauze din domeniul dreptului comercial. La 4 aprilie 2008, acesta a încheiat un contract de credit cu Volksbank. Rambursarea acestui împrumut a fost garantată cu o ipotecă constituită asupra unui imobil care aparține cabinetului de avocat al domnului Costea, denumit „Ovidiu Costea”. Acest contract de credit a fost semnat de domnul Costea, pe de o parte, în calitate de împrumutat și, pe de altă parte, în calitate de reprezentant al cabinetului său de avocat, având în vedere calitatea de garant ipotecar a acestuia din urmă. În aceeași zi, această ipotecă a fost constituită prin convenție notarială distinctă între Volksbank și acest cabinet de avocat care era reprezentat în acest act de domnul Costea.

9 La 24 mai 2013, domnul Costea a formulat la Judecătoria Oradea o cerere prin care solicita, pe de o parte, constatarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale referitoare la un comision de risc și, pe de altă parte, anularea acestei clauze și rambursarea acestui comision perceput de Volksbank.

10 În aceste condiții, Judecătoria Oradea a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13[...], în privința definirii noțiunii «consumator», trebuie interpretat în sensul că include sau, dimpotrivă, în sensul că exclude din această definiție o persoană fizică ce are profesia de avocat și încheie cu o bancă un contract de credit, fără a specifica scopul creditului, în cadrul aceluiași contract specificându-se calitatea de garant ipotecar a cabinetului avocațial al acestei persoane fizice?”

Cu privire la întrebarea preliminară

Observații introductive

- 11 Instanța de trimitere constată în decizia de trimitere că contractul de credit în discuție în litigiul principal nu menționează în ce scop a fost acordat creditul în cauză.
- 12 În schimb, guvernul român și Comisia Europeană arată că acest contract precizează, în secțiunea sa referitoare la obiectul contractului, că creditul se acordă pentru „acoperirea cheltuielilor personale curente” ale domnului Costea.
- 13 Or, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, în cadrul procedurii prevăzute la articolul 267 TFUE, întemeiată pe o separare clară a funcțiilor între instanțele naționale și Curte, aceasta este abilitată să se pronunțe numai asupra interpretării sau a validității unui text de drept al Uniunii pornind de la faptele care îi sunt indicate de instanța națională. În ceea ce privește în special pretensele erori de fapt conținute în decizia de trimitere, este suficient să se amintească faptul că nu este de competența Curții, ci a instanței naționale, să stabilească faptele care au stat la baza litigiului și să desprindă din acestea consecințele pentru decizia pe care trebuie să o dea (a se vedea Hotărârea Traum, C-492/13, EU:C:2014:2267, punctul 19 și jurisprudența citată).

Cu privire la întrebarea preliminară

- 14 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o persoană fizică ce exercită profesia de avocat și încheie un contract de credit cu o bancă, fără ca scopul creditului să fie precizat în acest contract, poate fi considerată „consumator” în sensul acestei dispoziții. De asemenea, această instanță solicită Curții să stabilească incidența în această privință a împrejurării că creanța născută din contractul menționat este garantată printr-o garanție ipotecară contractată de această persoană în calitate de reprezentant al cabinetului său de avocat și având ca obiect bunuri destinate exercitării activității profesionale a persoanei respective, precum un imobil care aparține acestui cabinet.
- 15 În această privință, este necesar să se arate că, astfel cum prevede al zecelea considerent al Directivei 93/13, normele uniforme privind clauzele abuzive ar trebui să se aplice tuturor contractelor încheiate între „consumatori” și „vânzători sau furnizori”, noțiuni definite la articolul 2 literele (b) și (c) din această directivă.
- 16 Conform acestor definiții, „consumator” înseamnă orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de directiva menționată, acționează în scopuri care se află în afara activității sale profesionale. Pe de altă parte, „vânzător sau furnizor” înseamnă orice persoană fizică sau juridică ce, în cadrul contractelor reglementate de Directiva 93/13, acționează în scopuri legate de activitatea sa profesională, publică sau privată.
- 17 Prin urmare, directiva menționată definește contractele cărora li se aplică prin referire la calitatea contractanților, după cum aceștia acționează sau nu acționează în scopuri legate de activitatea lor profesională (Hotărârea Asbeek Brusse și de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punctul 30, precum și Hotărârea Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, punctul 21).
- 18 Acest criteriu corespunde ideii pe care se bazează sistemul de protecție pus în aplicare prin aceeași directivă, și anume aceea că un consumator se găsește într-o situație de inferioritate față de un vânzător sau furnizor în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare, situație care îl conduce să adere la condițiile redactate în prealabil de vânzător sau furnizor, fără a putea exercita o influență asupra conținutului acestora (Hotărârea Asbeek Brusse și de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punctul 31, precum și Hotărârea Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, punctul 22).

- 19 Având în vedere o astfel de situație de inferioritate, articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede că o clauză abuzivă nu creează obligații pentru consumator. Este vorba despre o dispoziție imperativă care urmărește să înlocuiască echilibrul formal pe care îl instituie contractul între drepturile și obligațiile cocontractanților cu un echilibru real, de natură să restabilească egalitatea dintre aceștia (Hotărârea Sánchez Morcillo și Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, punctul 23 și jurisprudența citată).
- 20 În același timp, trebuie amintit că una și aceeași persoană poate acționa în calitate de consumator în cadrul anumitor operațiuni și în calitate de vânzător sau furnizor în cadrul altora.
- 21 Noțiunea „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13, are, astfel cum a arătat avocatul general la punctele 28-33 din concluzii, un caracter obiectiv și este independentă de cunoștințele concrete pe care persoana în cauză le poate avea sau de informațiile de care această persoană dispune în mod real.
- 22 Instanța națională sesizată cu un litigiu având ca obiect un contract care poate intra în domeniul de aplicare al acestei directive are obligația să verifice, ținând seama de ansamblul elementelor de probă și în special de termenii acestui contract, dacă împrumutul poate fi calificat drept „consumator” în sensul directivei menționate (a se vedea prin analogie Hotărârea Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, punctul 48).
- 23 Pentru a proceda astfel, instanța națională trebuie să țină seama de toate împrejurările cauzei, în special de natura bunului sau a serviciului care face obiectul contractului vizat, care sunt susceptibile să demonstreze în ce scop este dobândit acest bun sau acest serviciu.
- 24 În ceea ce privește prestațiile oferite de avocați în cadrul unor contracte de prestări de servicii juridice, Curtea a luat deja în considerare inegalitatea dintre „clienții-consumatori” și avocați, în special din cauza diferențelor dintre părțile contractante în materie de informare (a se vedea Hotărârea Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, punctele 23 și 24).
- 25 Această considerație nu poate exclude însă posibilitatea de a califica un avocat drept „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din directiva menționată, atunci când acest avocat acționează în scopuri care se află în afara activității sale profesionale (a se vedea prin analogie Hotărârea Di Pinto, C-361/89, EU:C:1991:118, punctul 15).
- 26 Astfel, un avocat care încheie, cu o persoană fizică sau juridică ce acționează în scopuri legate de activitatea sa profesională, un contract care, în special ca urmare a inexistenței unei legături cu activitatea cabinetului său, nu este legat de exercitarea profesiei de avocat se află, față de această persoană, în situația de inferioritate menționată la punctul 18 din prezenta hotărâre.
- 27 Într-un asemenea caz, chiar dacă s-ar considera că un avocat dispune de un nivel ridicat de competențe tehnice (a se vedea Hotărârea Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, punctul 23), aceasta nu ar permite să se prezume că nu este o parte defavorizată în raport cu un vânzător sau furnizor. Într-adevăr, astfel cum s-a amintit la punctul 18 din prezenta hotărâre, situația de inferioritate a consumatorului față de vânzător sau furnizor pe care urmărește să o remedieze sistemul de protecție pus în aplicare prin Directiva 93/13 privește atât nivelul de informare al consumatorului, cât și puterea sa de negociere în prezența unor condiții redactate în prealabil de vânzător sau furnizor și asupra conținutului cărora acest consumator nu poate exercita o influență.
- 28 În ceea ce privește împrejurarea că creanța născută din contractul în cauză este garantată printr-o garanție ipotecară contractată de un avocat în calitate de reprezentant al cabinetului său de avocat și având ca obiect bunurile destinate exercitării activității profesionale a acestui avocat, precum un

imobil care aparține acestui cabinet, este necesar să se constate că, astfel cum a arătat în esență avocatul general la punctele 52-54 din concluzii, ea nu are incidență asupra aprecierii evocate la punctele 22 și 23 din prezenta hotărâre.

- 29 Astfel, cauza principală are ca obiect determinarea calității de consumator ori de vânzător sau furnizor a persoanei care a încheiat contractul principal, și anume contractul de credit, iar nu a calității acestei persoane în cadrul contractului accesoriu, și anume garanția ipotecară, care garantează plata datoriei născute din contractul principal. Într-o cauză precum cea în discuție în litigiul principal, calificarea drept consumator ori vânzător sau furnizor a avocatului în cadrul angajamentului său de garant ipotecar nu poate determina, în consecință, calitatea sa în cadrul contractului principal de credit.
- 30 Având în vedere toate considerațiile care precedă, este necesar să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o persoană fizică ce exercită profesia de avocat și încheie un contract de credit cu o bancă, fără ca scopul creditului să fie precizat în acest contract, poate fi considerată „consumator”, în sensul acestei dispoziții, atunci când contractul menționat nu este legat de activitatea profesională a acestui avocat. Împrejurarea că creanța născută din același contract este garantată printr-o garanție ipotecară contractată de această persoană în calitate de reprezentant al cabinetului său de avocat și având ca obiect bunuri destinate exercitării activității profesionale a persoanei respective, precum un imobil care aparține acestui cabinet, nu este relevantă în această privință.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 31 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

Articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretat în sensul că o persoană fizică ce exercită profesia de avocat și încheie un contract de credit cu o bancă, fără ca scopul creditului să fie precizat în acest contract, poate fi considerată „consumator”, în sensul acestei dispoziții, atunci când contractul menționat nu este legat de activitatea profesională a acestui avocat. Împrejurarea că creanța născută din același contract este garantată printr-o garanție ipotecară contractată de această persoană în calitate de reprezentant al cabinetului său de avocat și având ca obiect bunuri destinate exercitării activității profesionale a persoanei respective, precum un imobil care aparține acestui cabinet, nu este relevantă în această privință.

Semnături